

Britanije, SAD, Rusije i Francuske u događajima, odnosima i sukobima o kojima govori te o njihovu stavu prema politici SR Jugoslavije (Srbije). Scherer razmatra i sankcije prema SR Jugoslaviji, njihovu opravdanost, potrebu i značaj.

Naravno, autor prikazuje i hrvatski pogled i odnose Hrvata i hrvatske politike prema Austriji i Njemačkoj. Kritički progovara i prikazuje hrvatsku politiku, napose noviju i najnoviju i političare, njihov rad, pa i zablude i pogreške.

Da bi prikaz povijesnih i političkih događaja i odnosa bio razumljiv u potpunosti, autor daje psihološku, sociološku i kulturološku pozadinu. Uz to na kraju svoje studije Scherer donosi i osnovne statističke podatke o državama nastalim raspadom SFR Jugoslavije.

Vladimir Geiger

*FRANZ SCHRAML, Hrvatsko ratište. Njemačko – hrvatske legijske divizije – 369., 373., 392. pješ. div. (hrv.) – njihove izobrazbene i doknadne izobrazbene postrojbe, Brkić i sin, Zaprešić 1993., 285 str, ilustr., 24 cm.*

U historiografiji, vojnoj publicistici i memoaristici tek je usputno zabilježeno i nedostavno obrađeno sudjelovanje Hrvata u njemačkim jedinicama u drugom svjetskom ratu. U većini radova o drugom svjetskom ratu, povijesti Trećeg Reicha, i Nezavisne Države Hrvatske, spominju se među ostalim nenijemcima i Hrvati i hrvatske postrojbe, ali uglavnom samo registracijski. Do danas, izostalo je sustavno znanstveno istraživanje sudjelovanja Hrvata u vojnim postrojbama Trećeg Reicha od 1941. do 1945. godine. Mnoga pitanja i problemi, napose kod nas nisu dovoljno poznata, istražena i razjašnjena.

U sastavu njemačke vojske, ustrojeno je i borilo se tijekom drugog svjetskog rata u Hrvatskoj i po europskim bojištima nekoliko hrvatskih postrojbi različite veličine, snage i borbenog značaja. Stvaranje tih hrvatskih postrojbi, kao i niza ostalih nenjemačkih (legionarskih) postrojbi (Ukrajinci, Rusi, Litvanci, Armenci, Rumunji, Gruzijci, Španjolci, Francuzi, Finci, Nizozemci...) s njemačkog gledišta pokazalo se nužnim i opravdanim zbog sve većih napora njemačkih trupa na europskim ratištima. Podstrek za uspostavu legionarskih (stranih) Trećem Reichu savezničkih postrojbi, došao je sa njemačke strane. Hrvatska je vlada na njemačku inicijativu izjavila spremnost za ustrojstvo takvih postrojbi.

Posebne dobrovoljačke postrojbe hrvatskog Domobranstva, stvorene su iz redova pješaštva, zrakoplovstva i mornarice. Hrvatske postrojbe sudjelovale su u borbama na Istočnom bojištu pod njemačkim vojnim zapovjedništvom. Od pješaštva je ustrojena »Pojačana hrvatska 369. pješačka pukovnija«, kao i posebne (u svrhu popunidbe) »Doknadne bojne hrvatske legije«. S istom svrhom ustrojena je i »Hrvatska 370. pješačka pukovnija«. Hrvatsko zrakoplovstvo postrojilo je dva dobrovoljačka jata za Istočno bojište, jedno lovačko, drugo bombardersko (Legija zrakoplovstva NDH). Mornarica je dala hrvatsku pomorsku legiju (tzv. Crnomorski sklop) koja je djelovala na Crnom i Azovskom moru.

U sastavu Wehrmachta ustrojene su tijekom drugog svjetskog rata tri hrvatske legionarske divizije, i to: 369. pješačka (»Vražja«), 373. pješačka (»Tigar«) i 392. pješačka (»Plava«). Nastojeći da u nemirno područje ne mora slati nove postrojbe, a i zbog sve veće ugroženosti njemačkih trupa na Balkanu, vojno rukovodstvo Trećeg Reicha odlučilo je pomoći uspostavi jačih hrvatskih oružanih snaga. Istovremeno, da bi izbjegla prigovorima od strane Italije, Njemačka je odlučila ne naoružavati u većoj mjeri hrvatske postrojbe,

nego stvarati od hrvatske momčadi nove divizije u sklopu vlastite vojske. Uspostava hrvatskih legionarskih divizija u sastavu njemačkih oružanih snaga (Wehrmachta) (OKW-Heer) za isključivu upotrebu u domovini, pružalo je hrvatskoj strani mnoge prednosti. Njemačka je stavljala na raspolaganje svoje časništvo i dočasništvo s ratnim iskustvom (a i jedan dio momčadi bio je Njemački) te snosila sve troškove i potrebe za uspostavu i održavanje divizija.

Osim toga, u sastavu Waffen SS-a, ustrojene su tijekom drugog svjetskog rata dvije hrvatske postrojbe: 13. SS divizija »Handžar« (hrv. br. 1) i 23. SS divizija: »Kama« (hrv. br. 2).

Hrvati su također kao vojnici bili i u mnogim drugim njemačkim postrojbama o čemu iako nedostatan svjedoče dokumenti i literatura.

Knjiga Franza Schramla »Hrvatsko ratište« (naslov izvornika: Kriegsschauplatz Kroatien. Die deutsch-kroatischen Legions – Divisionen – 369., 373., 392. Inf. – Div. (kroat.) – ihre Ausbildungen – und Ersatzformationen) objavljena 1962. godine na njemačkome jeziku (Kurt Vowinkel Verlag, Neckargemuend) prvi je ozbiljniji pokušaj pisanja povijest hrvatskih legionarskih divizija u drugom svjetskom ratu. Do danas Schramlova knjiga, iako autor nije povjesnik, predstavlja najcjelovitiji i najbolji prikaz povijesti triju hrvatskih legionarskih postrojbi u sklopu Wehrmachta – »Vražje«, »Tigar« i »Plave« pješačke divizije, oslanjajući se poglavito na dotada dostupne njemačke izvore, malobrojnu literaturu, svjedočanstva njemačkih časnika i dočasnika te Nijemaca i Hrvata vojnika pripadnika tih postrojbi.

Materijal i dokumentacija koju je radeći godinama na knjizi Schraml sakupio, nalazi se danas u Vojnom arhivu (Militärarchiv) u Freiburgu u Njemačkoj. I nadalje, svojom količinom i sadržajem pruža zanimljive i vrijedne informacije o problematici hrvatskih legionarskih jedinica.

Schramlova knjiga je u bivšoj Jugoslaviji došla na svojevrsni povijesni Index librorum prohibitorum. Izuzev manjeg broja povjesničara, koji ju razumljivo ne spominju niti citiraju i korisnika izvan bivše Jugoslavije, kod nas se o ovoj knjizi uglavnom nije znalo. Sada je u hrvatskome prijevodu dostupna i našoj javnosti.

Nakon riječi hrvatskome čitatelju (9–10) Eduarda Miličevića i predgovora knjizi (11–12) Franza Schramla, slijedi uvodni dio »Njemačka i Balkan« (15–28). Nakon predgovora i povijesnog uvodnog osvrta, knjiga je podijeljena na tri dijela: 369. pješačka divizija (hrv.) (29–135), 373. pješačka divizija (hrv.) (137–199), 392. pješačka divizija (hrv.) (201–262).

Autor u knjizi »Hrvatsko ratište« opširno opisuje i prikazuje iz perspektive sudionika događaja (što je Schraml i bio) ustroj, izobrazbu i borbeni put triju hrvatskih legionarskih divizija u sastavu Wehrmachta u drugom svjetskom ratu. Kao prilog, knjiga sadržava tekst Ive Babića »O odnosu Hrvata prema Njemačkom Reichu« (265–266), zatim odlomak iz IV. sveska »Ratnog dnevnika Vrhovnog zapovjedništva Wehrmachta« (Kriegstagebuch des OKW) (267–272) te notni zapis i riječi pjesme »Vražje divizije« (na njemačkome jeziku) H. Kattiena (273). Na kraju knjige popis je korištenih izvora i literature (274) i riječnik njemačkih vojnih kratica rabljenih u knjizi koje je za hrvatsko izdanje priredio prevodilac i izdavač Josip Brkić (275–286). I na kraju, kratka riječ prevodioca. Knjiga je opremljena i ilustrativnim prilozima (fotografije i karte). Prava je šteta što je likovna oprema (design) naslovnice izvedena nestručno i nezanimljivo. Uz skraćeni naslov prijevoda »Hrvatsko ratište« i nezamjetljivu naslovnicu u poplavi knjiga i brošura s najnovijom ratnom tematikom, Schramlov hvalevrijedan rad nije prezentiran na najsretniji način.

Unatoč tomu što je rad pisan bez znanstvenog aparata i stručne metodologije, obiluje množinom dragocjenih podataka, nezaobilaznih i nenadoknadivih iz drugih izvora za što cjelovitije poznavanje problematike sudjelovanja Hrvata u njemačkim postrojbama u drugom svjetskom ratu »Hrvatsko ratište« Franza Schramla može i treba poslužiti kao prvi uvod zainteresiranim za tu temu, napose povjesničarima.

Vladimir Geiger